

11. Příčiny, průběh a důsledky objevných plaveb, změna myšlení na počátku raného novověku (humanismus, renesance)

- velké politické, společenské a myšlenkové změny
- dobu od počátku 15. do pol. 16. stol. můžeme označit jako období zlomu v dějinách
- přispěl k tomu opětovný růst populace v celé Evropě, rozvoj řemesel a obchodu
- již existuje kupecký kapitál a objevuje se hledání nových odbytišť, surovin a prostředků

Příčiny zámořských objevů:

A) **ekonomické** – stěžejní důvod, omezený obchod s Indií, jelikož r. 1453 Turci dobývají Cařihrad, uzavírají území a je nedostatek orientálního zboží, vyčerpání surovinové základny drahých kovů v Evropě, hledání nového odbytiště (týká se hlavně severoitalských měst)

B) **mentalita** – touha po poznání, opadá strach z neznámého pod vlivem humanismu a renesance, s tím se zlepšuje technika (využita při stavbě lodí) a získání nových poznatků

1) expanze Osmanských Turků

- v průběhu 13. století vůdce Osman začíná formovat základy osmanské říše
- expanze probíhá z východu směrem na jihovýchodní Evropu a Malou Asii
- 1453 – **dobyli Cařihrad** (Konstantinopol) – tehdejší centrum obchodu → zánik Byzantské říše → vzniká vlastní stát (hl. m. je **Istanbul** – přejmenování Cařihradu) => nově vzniklý stát slouží k dalším výbojům směrem do Evropy (Balkánský poloostrov, Středozemní moře...) → zabírají oblast Blízkého východu a tím přerušují obchod mezi Evropou a Asií

=> jelikož si Evropa už zvykla na orientální asijské zboží, vzniklý problém řeší hledáním nové cesty do Asie (po souši to nejde, tak volí cesty po moři)

- hlavními státy na počátku zámořských objevů bylo Španělsko (směr západ) a Portugalsko (JV směr, chtěli se dostat do Indie podél Afriky) → oba státy svoji pozici udrží do 16. stol., a poté dominanci získávají další státy, jako je Anglie, Francie, Nizozemí...

2) nedostatek drahých kovů

- Evropě dochází zásoby stříbra a zlata
- záměr najít nová naleziště (byly nalezeny na pobřeží Afriky, Pobřeží slonoviny, v Jižní Americe-naleziště zlata a stříbra)

3) územní expanze

- chuť Evropy dobývat (snaha podmanit si nové oblasti, pokořit je a připojit k sobě)

4) touha objevovat

- Evropa má konečně technické předpoklady (nové přístroje na orientaci, kompas, loď, objeven plachtový systém, více plachtové lodě, zlepšení kormidel, astroláb-přístroj, který pomáhá k orientaci podle hvězd na nebi, rozvoj astronomie, glóby...)

- nové rychlejší a bezpečnější lodě se nazývaly karavely a byly to trojstěžníky

První zámořské objevy se dělí podle toho, která oblast je v zájmu:

1) Portugalsko (jih Afriky)

- 2) Španělsko (na západ obeplout zeměkouli)
 -obě mocnosti se chtějí dostat do Indie, ale každá volí jinou trasu

PORTUGALSKO

- jsou prvními iniciátory zámořských objevů, začínají se severem Afriky
- do Afriky pluly se záměrem najít zlato, ale nevydávali se do vnitrozemí (nebyly tam pro ně příhodné podmínky)
- začínají už začátkem 15. století → v tomto století dochází k rozvoji státu → portugalští princové podporují zámořské plavby
- princ Jindřich ("Mořeplavec")
 - syn krále Jana I., první iniciátor
 - velmistr Kristova řádu
- chtěli získat zlato a suroviny
- 1415 – podmanili si první území v Africe – město Cueuta (vybudovali si tu kulturní a obchodní základnu) → odtud podnikají další výpravy → dále získávají území na pobřeží Afriky (Madeira, Kanárské ostrovy, Azorské ostrovy, Kapverdské ostrovy...)
- 1434 – pokořují mys Bojador
- 1488 – obeplutí mysu Dobré naděje (nejjižnější cíp Afriky) **Bartolomeoem Diazem** → otevření cesty do Indie
- 1497 – 1499 – **Vasco de Gama** podnikl první cestu do Indie kolem mysu Dobré naděje → zakotvil v přístavu Kalikut → obnovení kontaktu Indie s Portugalskem → zprostředkování pravidelné cesty → P na chvíli obchodním megalopolisem → V. de G. také bojoval v mnoha bitvách proti Arabům, které nakonec porazil
- 1500 – objevena Brazílie (**Pedro Cabral**)
- Portugalsko bohatne, překonává italská města
- faktorie = obchodní osady zakládány Portugalci → staví při objevování nových území
 - obchodní centrum, slouží k doplnění zásob, obchod s místním obyvatelstvem
 - většinou ekonomické základny při pobřežích, pro impérium velmi důležité
 - nejznámější je Goa = indická faktorie (založena 1510), Macao (Čína)
- **Fernão de Magalhães** – podnikl námořní výpravu kolem světa → úspěšně obeplul svět (ze západu na východ) → obeplul jižní Ameriku Magalhãesovým průlivem → když se dostal do Tichého oceánu, nepotkala ho žádná bouře (odtud název) → zajistil se tím o definitivní potvrzení teorie kulatosti Země
- Portugalsko stejně jako Španělsko projevuje vůči novým územím majetnické sklony (násilné podmiňování, vnucují jim své náboženství → pokřesťování (christianizace))
- Portugalci neuměli dobře využít bohatství – nahrazení kapitalistickými státy typu Anglie
- z Afriky si přivezli např. koření, otroky, ebenové dřevo, slonovinu

ŠPANĚLSKO

- nezačali objevovat dříve než r. 1492, jelikož na území Španělska probíhala **reconquista** (museli se zabývat vnitrostátními záležitostmi – nejdříve museli vyhnat Araby ze Španělska, s kterými bojovali od 8. století) → reconquista skončila dobytím **Granady (2.1.1492)**

- Kastilie a Aragonie – dvě království, která byla v čele při znovudobytí Španělska
- uzavřením sňatku Isabely Kastilské a Ferdinanda II. Aragonského roku 1469 začalo sjednocování Španělska a následné podmiňování dalších území → 1479 vznik unie Kastilského a Aragonského království → 1516 vzniklo oficiálně Španělské království
- v tomto období byla velmi důležitá katolická církev – ideologický základ → pronásledování Židů, Arabů...nutí je přijmout křesťanskou víru
- inkvizice = právní instituce katolické církve či španělských a portugalských panovníků, která se měla vypořádat s kacířstvím → vyšetřování prováděná církevní institucí, většinou za pomoci světské moci → ve Španělsku dosáhla statusu státního úřadu v čele s Isabelou Kastilskou (inkvizice byla též cesta k zbavování se odpůrců)
- **Kryštof Kolumbus** – pocházel pravděpodobně z Janova, přišel za Isabelou s nápadem, že se dá přes západ dostat do Indie (na tuto myšlenku přišel díky astrologovi Toskaninimu) → toužil objevit bájně bohaté Cipango → po odmítnutí u Portugalského a Anglického dvora se obrátil do Španělska, po 1. jednání byl odmítnut, po přimluvách ho královna Isabela vyslyšela (Kolumbus požadoval titul guvernéra a místokrále a 1/10 zisku) → 3. 8. 1492 vyjel s 90 muži z přístavu Pálos 3 lodě - Santa Maria (karaká), Pinta a Nina (to byly karavely – obchodní lodě) → Po 3 měsících plavby přistály lodě **12. 10. 1492** u ostrova San Salvador (dnešní Bahamy)...poté dále objevil Malé Antily, Kubu, Haity... → Kolumbus byl přesvědčen, že přistál v Indii (proto je nazývá indiáni) → postupně se seznamovali s tamním obyvatelstvem → zlata získali poměrně malé množství a tak španělské království ani církev nepovažovali cestu za úspěšnou → přesto byl Kolumbus po návratu přivítán se slávou → postupně podnikl do Ameriky ještě 3 cesty: 1493 - 2. cesta - vyjelo 17 lodí, 3. cesta, 1502 - 4. cesta – výpravy kolem řeky Orinoko → během těchto plaveb dále objevil Portoriku, Martinik, pobřeží jižní Ameriky... → význam jeho plaveb tkví v objevení nového kontinentu a nových poznatků → popsal tamější domorodce, flóru, faunu
- **Amerigo Vespucci** – Ital, který se zúčastnil první Kolumbovi výpravy a poté i několikrát navštívil Ameriku sám → dal podnět k tomu, že od r. 1507 se jedná o nový kontinent, který je nazván země amerigova → dále podrobně popsal tamější krajinu, zejména kolem Orinoka
- **Vicente Yáñez Pinzón** – také se poprvé přes moře dostává díky Kolumbovi (kapitán Pinty) → zůstává v Americe a posouvá španělské hranice níže → zakresluje ústí Ameriky
- **Vasco Nuñez de Balboa** – roku 1513 překročil Panamskou šíji a jako první spatřil Tichý oceán, který nazval Jižním mořem
- **Hernando Cortéz** (kolonizátor – conquistador) – přijíždí do oblasti dnešního Mexika → dobyl Mexiko a r. 1521 rozvrátil Aztéckou říši – hl. m Tenochtitlán, panovník Montezumy II. (využil naivitu domorodců) → stal se místodržitelem a zemi nazval Nové Španělsko → pokřesťování (zakazování jejich “bůžků”) a likvidace domorodců → r. 1535 objevil Kalifornii
- **Francisco Pizzaro** (conquistador) – hledal bájně město se zlatem – Eldorado → politicky destabilizoval Inckou říši → jejich říše se rozkládala u jezera Titicaca na území dnešního Peru, Bolívie, Kolumbie, Chile, Ekvádoru a Argentiny (vlastnili hodně zlata) → F.P. využil hádky dvou předních Inků a r. 1535 zajal jednoho z nich - Atahualpa, donutil ho ukázat mu bájný poklad a poté ho na místě zabil → r. 1535 položil základ městu Lima

- r. 1517 se setkali s kulturou Májů (ovládali astronomii, používali kalendář, zhotovili mapy celé říše, používali obrázkové písmo, využívali vodovod, stavěli domy a chrámy podobné egyptským pyramidám)
- vztah mořeplavců k domorodcům vystihuje - "přijít, zabrat, podmanit si"
- požadovali po nových územích, aby jako jedinou autoritu přijali španělského krále a aby jim též odváděli daně

Důsledky zámořských objevů:

- ovlivnily všechny oblasti života
- hospodářské (ekonomické) důsledky: zlepšuje se ekonomické postavení Evropy a životní úroveň obyvatel
- **cenová revoluce** – Evropa je po objevech v 16. stol. přesycena dostatkem zlatých kovů, velkých zásob zlata a stříbra → klesá hodnota zlata → zvyšování cen základních potravin → negativní ovlivnění všech vrstev (zejména té slabé)
- **nárůst zahraničního obchodu** – základ světového obchodu → západ rozmnožuje statky → základ světového kapitalismu
- rodí se **Atlantický trojúhelník** – pravidelný obchod mezi zúčastněnými kontinenty (Evropa, Amerika, Afrika) → Evropané dováží do Afriky suroviny (alkohol, zbraně...) a uplácí tím náčelníky černých kmenů → získávají za to pracovní sílu (zaváželi do Ameriky), zlato a jiné luxusní zboží (do Evropy) → pobřeží Slonoviny nejžádanější oblast → obchod s černým masem (z Afriky do Ameriky) → z Jorubských kmenů většina otroků → otroci se nejčastěji vozili do oblasti dnešní Brazílie → Evropa do Ameriky dovážela zemědělské nástroje a nové plodiny (obilí...) na zlepšení obdělávání půdy + dovezli jim alkohol, zbraně, koně, nemoci → Evropané z Ameriky získali kukuřici, kakao, brambory, tabák a syfilis
- technické důsledky → technologický pokrok (stavby lodí, nové pomůcky...)
- politické důsledky: v průběhu 15. – 16. stol. se mění politické centrum (předtím to byl západ - Francie, Anglie, nyní jím byl Iberský poloostrov – Španělsko, Portugalsko) → Š, P drží monopol obchodu s objevenými oblastmi → bohaté zámořské velmoci → v průběhu 16. – 17. stol. se postavení Iberského poloostrova mění (investovali do propadající politiky) → vyplouvají Anglie a Francie → využijí lépe své kolonie → rozvoj kapitalismu
- kulturní důsledky: prolínání evropské kultury s ostatními, i Evropa je mírně ovlivněna americkou, africkou a asijskou kulturou
- **rozvoj věd** - zejména těch exaktních (hlavně zeměpisu)
 - zakreslují nová území, první pokusy o vytvoření repliky Země, vyvracení mýtu o placatosti Země, vytváření glóbů...
 - Martin Behaim – sestrojil první globus (1492)
- budování velkých koloniálních říší
- likvidace původního obyvatelstva
- rozvoj **otroctví** - předpoklad hospodářství a světového trhu
- dálkový obchod - nové suroviny
- zdokonalení obchodní organizace a bankovního styku
- vývoj Z Evropy a s tím související **eurocentrické představy** (E má hlavní postavení)
- vznik **kolonialismu** – snaha vyjet a podmanit si nová území → vlastní správa v zajatých oblastech → rodí se mezinárodní obchod → vznikají první konflikty mezi státy vyjíždějícími na moře

- během dalšího vývoje dochází ke krizi koloniální moci → v 1. pol. 16. st. = vrchol, ale od 2. pol. 16. st. = příznaky krize → spor mezi Š a P – vytyčují si nároky na zámořské oblasti → Portugalsko se dostávalo do područí Španělska
- **smlouva u Tordesillas** (1494) – smlouva mezi Š a P (zorganizoval ji papež Alexandr VI.) → svět byl rozdělen na dvě sféry vlivu (západ – Španělský, východ – Portugalský) → rozdělené demarkační linií (370 km západně od Azor) → Š získalo např. Kanárské ostrovy a P např. Guineu a území podél afrického pobřeží → 1529 nová smlouva, nové dělení
- od r. 1580 do r. 1640 existovala **PERSONÁLNÍ UNIE** - Španělsko + Portugalsko (toto volné spojení uskutečnil Filip II.)
- po osamocení Portugalska získalo Španělsko některé jeho kolonie, Portugalsko již nikdy nebylo tak silné jako před vytvořením UNIE

NOVOVĚK

- formování na přelomu 15./16.stol.
- kulturní a ekonomické sjednocení Evropy → E je celkově celistvější
- formování politické spolupráce mezi státy
- expanze i mimo evropský kontinent → rozšiřování evropského vlivu
- europoizace – evropská integrace, eurocentrismus (E ovládá světovou politiku)
- několik zásadních mezníků, které zapříčinily vznik novověku:
 - 1450 – vynález knihtisku Johannem Gutenbergem → pozitivní vliv na šíření vzdělanosti
 - 1453 – zánik Byzantské říše pádem Cařihradu → dobyt osmanskými Turky => důležitý mezník po politicko-vojenské stránce
 - 1492 – objevení Ameriky
 - 1517 – vystoupení Martina Luthera se 92 tezemi → mění se křesťanství → dochází k rozpadu západního křesťanství
 - *Třicetiletá válka*
 - vznik moderní placené žoldácké armády
 - *renesance*
- na začátku novověku proběhly 4 zásadní procesy:
 - 1) mohutná **turecká expanze** → po pádu Cařihradu obsazují Balkánský a Peloponéský poloostrov → kolem Apeninského poloostrova se dostávají až do Středoziemního moře → vyžaduje to bezpečnostní spolupráci od evropských panovníků → roste důležitost Habsburské monarchie ve střední Evropě (obsahují okolní země)
 - 2) **zámořské objevy** – Turci obsadili pozemské obchodní cesty → touha obnovit obchod s Čínou a Indií → proces zejména 15. a 16. stol. → důsledkem byla násilná kolonizace
 - 3) **rozvoj vědy a umění** – nový umělecký a myšlenkový proud → renesance (znovuzrození Antiky) a humanismus (společenské a přírodovědní vědy → odklon od církevních dogmat, orientace na člověka)
 - 4) **proces reformace** → rozpad jednoty západoevropského křesťanství → nápravná hnutí církve (touha navrátit ji ke křesťanským ideálům)
- hospodářský život: i na dále je základem zemědělství (agrární společnost) → jeho vliv stoupá → narůstá počet obyvatel a tím i poptávka po produktu
- Evropané se seznamují s novými plodinami → obměňují kuchyni (kukuřice, brambory, luxusní plodiny, káva, kakaové plody...)
- postupný nárůst řemesla důležitější součástí ekonomiky → ovlivněno novými poznatky (nové výrobní postupy, výstavba lodí, nové vynálezy...)

RENESEANCE A HUMANISMUS V EVROPĚ

charakteristika doby:

- 14. stol.- hladomory, epidemie, vál. konflikty- zpomalení hosp. vývoje
- rozvoj námořní dopravy- mezinárodní obchod, expanze evropských zemí→ kolonie
- významný měšťanský stav
- vzestup italských měst - kulturní rozmach
- 15., 16. stol- rozvoj řemesel, manufaktury

RENESEANCE

- z fr. *renaissance*= znovuzrození, obnovení
- jedna z nejvýznamnějších epoch společenského a duchovního vývoje evropských zemí -> kulturní, ekonomický a politický vzestup v 14. – 16. stol.
- vznik v Itálii (jež byla nejrozvinutější oblastí E díky prosperujícím městským státům) na přelomu 13. a 14. století (Itálie se snažila si navrátit slávu z doby Antiky → studovali antické památky...) -> chtěli sjednocení měst → odtud se šíří do Evropy
- hlavní pozornost věnována člověku
- návrat k Antice prostřednictvím výtvarného umění, zábavné literatury a životního stylu
- zpracovávání světských námětů, zejména radostí života
- krajina v nástěnných a deskových obrazech
- předpoklady k vzniku:
 - úspěchy ve velkých námořních plavbách
 - prudký rozvoj poznání -> stoupá úroveň obecné vzdělanosti
 - rozvoj věd
 - podmíněno bohatstvím měst -> hl. šířitel měšťanstvo
- období mezi gotikou a barokem:
 - nový způsob života a myšlení
 - obrat k člověku -> pokles víry k pozemským radostem
 - inspirace a vzory v antické kultuře a návrat k ní -> zájem o latinu a řečtinu
- umělecký a myšlenkový směr, vymanění ze středověkého zp. života
- obnovení kultury antiky (Řekové, Římané)
- stop nadvládě teologie, pro rozvoj věd (přírodních, o člověku)- Kolumbus, Koperník, Galileo, Jesenius
- stop kř. pokoře a askeze, pro radosti z pozemského života
- zájem o člověka, prosazuje individualismus- důraz na osobnost (středověk universalismus= splynutí jedince s božstvem)
- zákl. ideologie - křesťanství
- užití perspektivy – roku 1420 ji Masaccio ukázal dalším umělcům
- olejomalby- stavy duše, emoci, náb. motivy
- velké pozornost věnována lidským postavám → zobrazování lidského těla ve skutečných proporcích
- oblibu získává opět portrétování
- renesanční lidé = všestranně nadaní
- Florencie – v 15. stol. hlavním centrem (mecenáši – Medici)
- šíření v Evropě:
 1. Itálie- 13.- 14. stol.

2. Francie- pol. 15. stol.
3. Anglie, Španělsko- pol. 16. stol.

Rozdělení renesance:

- *Raná renesance* (trecento)
 - prvotní impuls → formuje se na konci 14. stol. → odklon od středověkých církevních dogmat a postupný návrat k Antickému světu
 - rodí se v severní Itálii (Florence, Milán...)
- *Vrcholná renesance* (quattrocento)
 - postupné rozšiřování do zbytku Evropy → rozvoj (období 15. stol.)
 - upřednostňuje se člověk jako jedinec a jeho individuální rozvoj
 - centrum byla Florence (s vládnoucím rodem Medici → výrazně finančně podpořili renesanci)
 - "Vladař" – Machiavelli, i historiografem → machiavellismus = pragmatické, cynické jednání v politice ("účel světí prostředky")
- *Pozdní renesance* (cinquecento)
 - přelom 15. a 16. stol.
 - přestává být politicky ovlivňováno → mizí duch touhy po obnovení Římského impéria
 - ovlivnění církvi → hlavní udavatel papež (centrum Řím)
 - rozvíjí se i v regionech střední E

renesanční věda:

-> rozvoj přírodních věd:

- **matematika** - zavedeny imaginární veličiny
- **mechanika** - objev zákona volného pádu
- **astronomie:**
 - **Mikuláš Koperník** – polský astronom, zdůvodnil heliocentrický obraz světa: Slunce e středem Vesmíru a obíhají kolem něj planety + předpoklad rotace Země kolem své osy
 - **Jan Kepler** – německý hvězdář, žil na dvoře Rudolfa II., sestrojil dalekohled
 - **Galileo Galilei** – pronásledován inkvizicí, donucen odvolat své učení o kulatosti Země, aby se zachránil před upálením a mohl tak dokončit své vědecké dílo, dalekohled, zakladatel fyzikálních zákonů
 - **Tycho de Brahe** – dánský astronom, Keplerův spolupracovník v Praze
 - **Giordano Bruno** – také se zabýval heliocentrickým postavením země, upálen za to, že nechtěl odvolat své učení

-> Společenské vědy se inspiřují exaktními (společnost je orgán řídící se určitými zákony, období přírodní filosofii)

renesanční architektura:

= první umělecký sloh konce středověku a počátku novověku

- znaky:
 - **kamenné kvádry nebo cihly**
 - vodorovné římsy, **svíslé sloupy** – hl. jónský

- **půlkruhový** nebo **oválný oblouk**; místo žebrové klenby **oblouková klenba**
 - základní tvary: čtverec, obdélník, krychle
 - zdůrazňuje se **horizontála** – rozkládání do prostoru
 - **otevřenost** (rozlehlost)
 - **půdorys** čtvercový nebo ve tvaru podkovy
 - **arkády** = oblouková podloubí (zajišťuje to otevřenost a vzdušnost)
 - stavba často spojena se **zahradou** – oživená **jezírký, fontánami**
 - **fasády** zdobeny **rustikou** (= obklad neotesanými kameny nebo jejich napodobeninami) nebo **sgrafity** (=psaníčko)
 - běžná **omítka**
 - okna jsou nejčastěji **sdružená** (do dvou, tří oken)
 - hlavní prvek – **pravoúhlá linie**
 - **interiér** – charakteristický vzdušností, geometričností, zesvětlováním, používáním optických klamů, jednoduchostí a estetickým zdobením → komfort prvořadý, v místnostech je jen to, co jedinec potřebuje
- materiál: **kámen a cihla** (dřevo už jen doplňkem)

Typické stavby:

a) *světské stavby* – zesvětšování společnosti, vědy a kultury → slouží člověku
zámek – nový typ stavby, sídlo šlechty, přepych a pohodlí (konec nehostinným hradům)

→ nutnost obrany a rodinných zázemí končí → šlechta se stěhuje za luxusem do měst

palác – sezónní sídlo (Schwarzenberský, Valdštejnský či Černínský) + kašny, míčovny, letohrádky atd.

vily, chrámy, mosty, měšťanské domy

b) *městská architektura* – spíše se rozšiřují už postavené stavby (zvětšování parcel...)

měšťanský dům – mění podobu a účelnost → horizontální rozšiřování → bourání gotických dřevěných domů → spojování dvou, tří gotických parcel → nejdůležitější stále praktičnost, ale kladen důraz i na estetičnost

štítý – dominantní zdobení, **omítky**

radnice, káznice, instituce, městské hradby, účelové stavby (kanalizace, rozvody,

městské kašny, kasárny, vodárenské věže...)

c) *církevní stavby* – cílem už není ukázat moc církve → církevní stavby se zmenšují → menší kostelíky (ubytování pro žebrové řády)

Stavitelé:

Fillipo Brunelleschi (dóm ve Florencii, palác Medici...)

Donato Barmate (nádvoří Vatikánu – Svatopetrské náměstí, chrám sv. Petra)

Benedikt Ried (Ludvíkovo křídlo paláce na Hradě)

renesanční stavby: **letohrádek Hvězda, Lobkovický palác na Hradčanském náměstí, letohrádek královny Anny = Belveder, zámky na Loiře ve Francii** atd.

Výtvarné umění:

- **sochařství** – antické vzory, snaha zobrazit co nejvěrněji krásy lidského těla
 - **Donatello:** David, Máří Magdaléna
- **malířství** – znovuobjevení přirozenosti a půvabu nahoty člověka -> **akt**
 - technika: fresky, desková malba, knižní malba, olejomalba
 - **Sandro Boticelli** – obraz **Zrození Venuše**
 - **Tizian** – **Venušina toaleta, Mariina cesta do chrámu**
- **další všestranné osobnosti**
 - **Leonardo da Vinci** – sochař, malíř, architekt: **Mona Lisa, Dáma s hranostajem, Poslední večeře Páně**
 - **Rafael Santi** – portréty -> hl. **Sixtinská madona**
 - **Michelangelo Buonarroti** – malíř, sochař, architekt: sochy – **Mojžíš, David, Pieta + výzdoba Sixtinské kaple – fresky Poslední soud a Stvoření světa**

HUMANISMUS

- z lat. *humanus*= lidský
- myšlenkový proud renesanční doby
- částečný odklon od náboženství → důraz kladen na vzdělání a rozum
- klasické vzdělání (výstavba univerzit, národní písemnictví...)
- časově neomezený
- myšlenkový směr, životní a vzdělanostní program
- studuje postavení člověka ve společnosti i jak funguje zevnitř (přetváření)
- zdůrazňuje lidskou důstojnost, svobodný rozvoj osobnosti ve vhodných životních podmínkách
- touha po pravdivém poznání člověka -> důraz na přirozené lidské schopnosti a vlastnosti -> snaha stát se dokonalejším
- mládež vychovávána světsky – v duchu kalokagathie
- základ humanistické učenosti = dokonalé jazykové vzdělání -> hl. klasické jazyky: řečtina, latina + hebrejština
- prosazuje klasickou (Cicerovskou) latinu
- zdůrazňuje řecký ideál krásy a dobra
- stop feudalismu, nadvládě církve
- r. **1450** – **Jan Gutenberg** - vynález knihtisku => možnost šíření humanistických myšlenek = kulturní přelom
- ➔ reformace, osvětenství

RENESEANCE A HUMANISMUS V ČECHÁCH

charakteristika doby:

- 15.- 16. stol- spor šlechty a měst, pokles vlivu královské moci (Jagellonci)
- 16- 1. pol 17. stol.- církevní nepokoje (kat. habsburští panovníci X šlechta, města)
- 1526 – bitva u Moháče– umírá poslední Jagellonec→ období vlády Habsburků
- Rudolf II.→ Ferdinand II. – období protireformace (až do Marie Terezie)
- politické napětí po nastoupení Habsburků (není to český rod)

- náboženské spory (učení **Luthera**) → zlomení monopolu církve- právo jedince na samostatný výklad bible
- Karel IV.- již projevy humanismu u vzdělanců

literatura – 2 proudy

- o latinský – katoličtí autoři
- o český – Čeští bratři, ostatní přívrženci reformovaných církví (např.: luteráni)

znaky českého humanismu

- o literatura s naukovým charakterem
- o literatura – prostředek k výměně názorů (náboženství) – polemiky
- o rozvoj školství – Jednota bratrská

JEDNOTA BRATRSKÁ

- křesťanské církevní společenství
- návrat k husitským ideálům- rovnost a bratrství, Chelčický (vzor)
- 1458 založena v Kunvaldu (Orlické hory)
- význam v obl. vzdělávání, zakládá tiskárny, vydává kancionály
- **Kralická bible**- 6 svazků, překlad z hebrejštiny, její jazyk (+ jazyk Veleslavínských děl) → v době národního obrození vzor spisovného jazyka

latinsky psaná literatura

- katoličtí šlechtici

česky psaná literatura

- měšťané, utrakvisté